

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้แบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งเป็นการศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา และมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ส่วนระดับอุดมศึกษาประกอบด้วยการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรีขึ้นไป จากระดับการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษาปฐมวัยเป็นพื้นฐานของการศึกษา

การให้การศึกษาในช่วงปฐมวัยมีความสำคัญมาก เพราะสมองเติบโตและพัฒนาเร็วที่สุด เรียนรู้และพฤติกรรมพัฒนาการเปลี่ยนรวดเร็ว การอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงนี้มีผลต่อคุณภาพของคนตลอดชีวิต สมองควบคุมโปรแกรมการเจริญเติบโตของร่างกายทั้งหมด ควบคุมการทำงานของระบบเนื้อเยื่อ และเซลล์ต่างๆในร่างกาย พัฒนาการของสมองเป็นรากฐานของการพัฒนาทุกๆด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติ ปัญญา วัฒนธรรม ทักษะการสื่อสาร/ภาษา สังคม มนุษย์สัมพันธ์ และคุณธรรม สมองเป็นระบบของการรับรู้ และประมวลข้อมูล การเรียนรู้เก็บความจำ และประสบการณ์ต่างๆ ที่สร้างโลกทัศน์ของความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเราและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสมองจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของมนุษย์แบบบูรณาการ (นิธยา จิราธิยุต คชภักดี, 2553) ช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์อยู่ในช่วงแรกเกิดถึง 7 ปี การพัฒนาในช่วงนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากพัฒนาภายหลังช่วงวัยนี้แล้วถือว่าสาย เพราะการพัฒนาสมองของมนุษย์ในช่วงวัยนี้สามารถพัฒนาไปถึง 70 % ควรจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น เรียนรู้อย่างมีความสุข จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ดูแลด้านสุขนิสัยและโภชนาการเหมาะสม เด็กจึงจะพัฒนาศักยภาพสมองของเขาได้อย่างเต็มความสามารถ สมองของเด็กเรียนรู้มากกว่าสมองของผู้ใหญ่เป็นพันๆ เท่า เด็กเรียนรู้ทุกอย่างที่เข้ามาปะทะ สิ่งที

เข้ามาปะทะล้วนเป็นข้อมูลเข้าไปกระตุ้นสมองเด็กทำให้เซลล์ต่างๆ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเส้นใยสมองและจุดเชื่อมต่อต่างๆอย่างมากมาย ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สมองจะทำหน้าที่นี้ไปจนถึง 10 ปี จากนั้นสมองจะเริ่มจัดข้อมูลที่ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวันทิ้งไปเพื่อให้ส่วนที่เหลือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (อัญชลี ไสยวรรณ, 2552)

ประกอบกับผลการวิจัยยังพบว่า สมองจะเติบโตสูงสุดในช่วงอายุ 0-6 ปี การพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง เป็นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืนและป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการพัฒนาเด็กและให้ชุมชนและสังคมเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาเลี้ยงดูเด็กทุกขั้นตอน และจากแนวคิดเชิงทฤษฎีและผลการวิจัยด้านพัฒนาการเด็กได้แสดงว่า ปัจจัยแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสม สามารถปรับเปลี่ยนลักษณะการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมองมนุษย์ได้ (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2548 กำหนดประเด็นเร่งด่วนในการปฏิรูปการศึกษาไว้ 6 เรื่อง โดยเรียงลำดับความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นลำดับแรก เพื่อให้มีการพัฒนาเด็กวัยนี้เป็นรูปธรรม ชัดเจน เป็นรากฐานที่ดีในการพัฒนาต่อไปและให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งอาจแยกกล่าวเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

1. การพัฒนามนุษย์ที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ โดยเฉพาะช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. จากแนวคิดเชิงทฤษฎีการวิจัยด้านพัฒนาการเด็กพบว่า ปัจจัยแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสมสามารถปรับเปลี่ยนการพัฒนาที่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมองได้
3. องค์ความรู้และแนวคิดสมัยใหม่เรื่องการพัฒนาสมองของมนุษย์พบว่า โอกาสในการเรียนรู้สูงสุดอยู่ในช่วงวัยเด็ก ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ 3-6 เดือน จนถึง 6 ปี
4. การพัฒนาคุณลักษณะตามช่วงวัย ควรพัฒนาในเด็กช่วงวัย 3-5 ปีโดยพัฒนาให้มีความรู้ เรื่องความถูกต้อง การยอมรับผิด ไม่หยิบของของผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ ควบคุมความอยาก รู้จักการรอคอย เป็นต้น

5. การพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ผลการวิจัยพบว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กตั้งแต่ปฐมวัยเป็นการลงทุนที่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น

การพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความสำคัญและจำเป็นต้องมีการพัฒนาเป็นการด่วน และด้วยเหตุนี้เองพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงวัย 0-5 ปี ซึ่งจะสามารถเลี้ยงดู จัดประสบการณ์พัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างเต็มตามศักยภาพอย่างแท้จริง จากทฤษฎีองค์ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก รวมทั้งงานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ชี้ให้เห็นว่าปฐมวัยเป็นช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดของการวางรากฐานการพัฒนาความเจริญเติบโตในทุกด้าน ฉะนั้นหากเด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ดีและถูกต้องตามหลักจิตวิทยา และหลักวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว เด็กจะเกิดการพัฒนาได้เต็มที่ ปัจจุบัน เด็กอายุ 1-3 ปี ส่วนใหญ่จะได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาโดยครอบครัว เด็กอายุ 3-5 ปี ส่วนใหญ่จะเข้ารับการบริการการศึกษาจากรัฐและเอกชนที่จัดบริการ การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่วางรากฐานความเป็นคนดีให้กับเด็กในวัยต้นแห่งชีวิต เด็กจะดีและเฉลียวฉลาดอยู่ที่การวางรากฐานชีวิตในระดับปฐมวัย และ ในทางตรงกันข้ามหากเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาอย่างถูกต้อง เมื่อพ้นวัยนี้ไปแล้วโอกาสทองของการพัฒนาก็จะไม่หวนกลับมาอีก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การเตรียมความพร้อมเด็กก่อนวัยเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะเด็กก่อนวัยเรียนถือเป็นวัยทองของชีวิต เป็นวัยแห่งการวางรากฐานทั้งหลายทั้งปวงในชีวิต ความสำคัญของชีวิตคนเราเริ่มต้นที่จุดนี้ บุคลิกภาพจะก่อตัวและพัฒนาไปในด้านที่ดียิ่งขึ้นทั้งหลายอยู่ที่จุดเริ่มต้นของชีวิต คือ ในระยะที่เด็กอยู่ในวัยก่อนเรียน (จรรยา สุวรรณทัต, 2552)

สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้ประเมินผลการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า ปัจจุบันการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการจัดการหลายรูปแบบ ทั้งในรูปของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน แต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายการจัดบุคลากร งบประมาณ รวมทั้งรูปแบบ วิธีการจัดที่แตกต่างกัน ทำให้การพัฒนาการเด็กขาดเอกภาพและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และขาดกลไกการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพทำให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยทำได้ไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร และจากการวิจัยของ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยภาควิชาประถมศึกษา ในโครงการแม่บทเรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ตามวิถีชีวิตไทย:รูปแบบสำหรับการศึกษาปฐมวัย” ศึกษาวิจัยตั้งแต่ พ.ศ.2528 -2542 ค้นหาว่า การศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทยและสังคมไทยในยุคนั้นควรเป็นอย่างไร ซึ่งผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กไม่ได้สูงขึ้นในยุคเศรษฐกิจเติบโตสูงสุด ชี้ให้เห็นว่าเงินไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัยและยังชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเด็กกลุ่มหนึ่งเริ่มเปลี่ยนไปตามสังคมยุคใหม่ ในขณะที่เด็กอีกกลุ่มหนึ่งได้เติบโตท่ามกลางธรรมชาติด้วยการเลี้ยงดูของพ่อแม่และญาติซึ่งยังไม่ถูกรอบงำด้วยทศนะใหม่ที่เน้นวัตถุเพียงด้านเดียว ครอบครัวยังคงดำเนินชีวิตในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่แยกวัตถุออกจากจิตใจ เรื่องของวัตถุจะถูกเชื่อมโยงกลับไปสู่จิตใจที่ลึกซึ้งเสมอ จนบางครั้งกลายเป็นความลุ่มหลงในสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยซึ่งชี้ให้เห็นสังขรณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงโลกแห่งวัตถุกับโลกแห่งจิตวิญญาณ เพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติด้วยการพึ่งพาตนเองและเป็นอิสระจากความมั่งงายในสิ่งเหนือธรรมชาติ (บุญบง ดันติวงศ์, 2546) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เป็นตัวอย่างของการค้นหาคำตอบของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทยและสังคมไทยในยุคนั้น แต่ยังไม่ยืนยันว่าเป็นแนวทางที่ดีและมีคุณภาพ ที่จะเรียกได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่เป็นเลิศได้

วัฒนา ปุณณฤทธิ (2551) ได้ศึกษาปัญหาของเด็กปฐมวัย พบว่า

1. เด็กปฐมวัยอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่บกพร่องด้านคุณธรรม ตัวแบบที่ดีไม่มีหรือหายาก เด็กจึงอาจเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพ สืบเนื่องจากสภาพการไหลบ่าทางวัฒนธรรมที่มาจากกระแสสารไร้พรมแดนทำให้วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดั่งมลคนน้อยถอยลง ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย ลักษณะของสังคมไทยที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแลรักใคร่กันญาติมิตรพี่น้องเริ่มเสื่อมถอย สังคมเมืองขยายตัวมากขึ้น เกิดกระแสวัตถุนิยมเป็นค่านิยมของคน วิถีชีวิตที่เคยพึ่งพาตนเองมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสูญหายไป ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ จิตสำนึกสาธารณะไม่มี เกิดความรู้สึกว่าธุระไม่ใช่ ไม่สนใจความประพฤติของตนว่าจะส่งผลเสียต่อผู้อื่นหรือสังคม

2. เด็กปฐมวัยเติบโตขึ้นมาท่ามกลางภาวะแห่งความทุกข์ยาก สืบเนื่องจาก การทำลายทรัพยากรและใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า ขาดการเอาใจใส่ดูแลจัดการอย่างมีคุณภาพทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติขาดความสมดุล เกิดปัญหาระบบนิเวศ มีอุบัติภัยทางธรรมชาติเกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งโรคภัยไข้เจ็บที่รุมร่ำมนุษย์และสิ่งมีชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม ปริมาณขยะและของเสียอันตรายมากขึ้น แบบแผนการดำเนินวิถีชีวิตไม่เหมาะสม ความสุขในชีวิตจึงลดน้อยลง อุบัติภัยและโรคภัยต่าง ๆ เป็นภัยต่อมนุษย์มากขึ้น

และใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ยัง มีการกล่าวถึงอันตรายจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อสถานะทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และค่านิยมของคน การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุร้ายแรงแก่ภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ประเทศไทย ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ด้วยเช่นกัน บริบทของการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีผลกระทบไปถึงเด็กปฐมวัยเช่นเดียวกันกับ คนทั้งหลายทั้งในชีวิตปัจจุบันและชีวิตในอนาคต กระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทำให้ สูญเสียวัฒนธรรมเดิมที่ดีงาม ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไปในสังคม เด็กเล็ก ๆ ที่ฐานรากทางวัฒนธรรมยังไม่เข้มแข็งขาดความสามารถในการคัดกรองสิ่งที่เหมาะสมมาสู่ตนเอง อีกทั้งยังมีธรรมชาติของการเรียนรู้ โดยการเลียนแบบจากตัวแบบในสังคม ดังนี้ สถานการณ์ที่เด็ก เผชิญอยู่จึงเป็นสถานการณ์ที่น่าวิตกอย่างยิ่ง

ประกอบกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ประเมินเด็กปฐมวัยปรากฏว่า เด็กพัฒนาการล่าช้าทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ซึ่งเป็นผลจากการ พัฒนาทั้งด้านการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมในปัจจุบันอันเป็น สภาพที่น่าวิตกนับว่าเป็นวิกฤตของ เด็กปฐมวัย ซึ่งปัญหาต่างๆ ได้แก่

1. เด็กขาดการเลี้ยงดูที่ถูกต้องจากครอบครัว เด็กอายุ 0-5 ปี ที่อยู่กับครอบครัว พ่อแม่ไม่มี โอกาสเรียนรู้วิธีการเป็นพ่อแม่ที่ดีและวิธีปฏิบัติตนกับลูกในทางที่ถูกที่ควร พ่อแม่จำนวนมากไม่ให้ความสำคัญของการดูแลลูกด้วยตนเอง ปล่อยให้ลูกอยู่กับญาติหรือผู้เลี้ยงดู อีกทั้งยังมีพ่อแม่ จำนวนมากที่ยังเข้าใจผิดในเรื่องการเลี้ยงดูลูก เช่น ให้ความรักด้วยวิธีการให้สิ่งของเป็นรางวัล ดีเด็ก ทุกครั้งที่ทำผิด ชูเด็กว่า “จะไม่รัก” ถ้าไม่เชื่อฟังให้เด็กกลัวในตัวบุคคลที่ผิดๆ เช่น หมอ ตำรวจ ฯลฯ เป็นต้น

2. เด็กขาดการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เด็กอายุ 3-5 ปี ที่รับ บริการจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบศูนย์เด็กเล็ก พบว่ายังขาดคุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของ เด็ก จิตวิทยาและการพัฒนาการของเด็ก เช่น ให้เด็กเรียนโดยท่องจำอย่างเดียวไม่ส่งเสริมให้เด็กใช้ ความคิดตั้งแต่เล็กๆ การให้เด็กล้มอยู่กับที่ทั้งวัน การเร่งสอนอ่าน เขียน คณิตเลข การเรียนการสอน ดำเนินการโดยขาดความเข้าใจ โดยขาดความเข้าใจปรัชญาและยังขาดการพัฒนาที่ถูกต้อง ขาดความ เข้าใจเรื่องปรัชญาการพัฒนาเด็กปฐมวัยพื้นฐานที่มีการเรียนรู้ของเด็ก กระบวนการผลิตครู ที่เลี้ยง และการเตรียมบุคลากรต้องเน้นการเสริมสร้างให้บุคลากรมีคุณสมบัติที่เหมาะสมมีความรู้ความ เข้าใจ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยาและการพัฒนาการของเด็ก ปัจจุบันยังขาดการฝึกอบรมทั้งก่อน

ประชากรและระหว่างประชากรอย่างระบบต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพน้อย รวมทั้งขาดการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานศูนย์เด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ

3. เด็กอายุ 3-5 ปี ที่รับบริการจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบโรงเรียนปฐมวัย ยังด้อยคุณภาพในเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ได้แก่การเร่งสอนอ่าน เขียน คัดเลข เพื่อให้สามารถสอบเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ให้อิสระแก่เด็กในการแสดงออก ห้ามเด็กพูด การบังคับให้นั่งเงียบๆ ให้ทำการบ้านทุกวัน รวมทั้งขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. นโยบายการผลิตและพัฒนาครู รวมทั้งการจัดหาบุคลากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ บุคลากรให้มีความความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยาและการพัฒนาการของเด็ก ยังขาดกุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก ครูด้านการศึกษาปฐมวัย

5. ผู้บริหารการศึกษาเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่ไม่ได้รับความรู้เฉพาะทางที่จะช่วยให้การบริการแก่เด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เช่นการจัดหาและการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมแก่เด็กตามวัย การจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นภาพรวมของการพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกด้าน ตลอดจนการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการบริหารจัดการ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานจัดบริการ/พัฒนา

6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้เรื่องเด็กปฐมวัย ที่จะช่วยให้นักกลางที่เกี่ยวข้องสามารถศึกษาพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา ยังมีอยู่น้อย

7. การเรียนการสอนเด็กปฐมวัยดำเนินการโดยปราศจากความเข้าใจในปรัชญาพื้นฐาน ที่มีต่อมนุษย์ โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยของชีวิต รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชนมีน้อย จึงทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของการคุ้มครองป้องกันให้เด็กทุกคนอยู่รอดปลอดภัย มีพัฒนาการและเจริญเติบโตตามวัยทุกด้าน ขาดวิธีบริหารจัดการที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ

8. หน่วยงานที่ดำเนินการจัดบริการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) และการให้ความรู้พ่อแม่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูก ทั้งภาครัฐและเอกชนมีหลายหน่วยงาน แต่ยังไม่สามารถจัดบริการเสริมกำลังครบถ้วน เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ครอบคลุม ทั้งถึง ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ขาดการประสานงาน และไม่มีเอกภาพของนโยบาย ตลอดจนทิศทางการจัดการศึกษา

9. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน ประชาชนและชุมชนต้องมีส่วนร่วมและ ใส่ใจการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มากขึ้น เพื่อให้พลังชุมชนและท้องถิ่นเป็นขุมกำลังที่ช่วยดูแลเด็กได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ขาดการระดมทรัพยากร ทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะภาครัฐยังไม่ได้ “ลงทุน” เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ชัดเจนเหมาะสมและต่อเนื่อง

10. จากสรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2551) ปรากฏว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ที่วางไว้ และเป็นจำเลยสำคัญของสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยที่ลดลงเรื่อยๆ อย่างน่าวิตก

สรุปได้ว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน มีปัญหามากมาย ได้แก่ เด็กขาดการเลี้ยงดูที่ถูกต้องจากครอบครัว ขาดการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพจากสถานพัฒนาเด็ก โรงเรียนปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ยังด้อยคุณภาพในเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็ก ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านพัฒนาเด็ก เช่น ขาดกุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก และครูด้านปฐมวัย ผู้บริหารการศึกษาเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เฉพาะทาง แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยยังมีอยู่น้อย การเรียนการสอนดำเนินการโดยปราศจากความเข้าใจในปรัชญาพื้นฐานที่มีต่อมนุษย์ในช่วงปฐมวัยของชีวิต ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิเด็ก หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายหน่วยงาน ขาดการประสานงานกัน ไม่มีเอกภาพของนโยบาย ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดการระดมทรัพยากร ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้การพัฒนาคุณภาพเด็กไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ การเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยลดลง

การศึกษาปฐมวัยในอนาคตให้ความสำคัญในการพัฒนาสมอง เพราะวัยนี้สมองมนุษย์จะพัฒนาไปถึง 70 % ต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของเด็กโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประสบการณ์ตรง เด็กได้ลงมือกระทำและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น เรียนรู้อย่างมีความสุข จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ดูแลด้านสุขนิสัยและโภชนาการเหมาะสม เด็กจึงจะพัฒนาเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาปฐมวัยแสดงประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างชัดเจนในด้าน การพัฒนาเด็ก การมีส่วนร่วม และการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการศึกษาปฐมวัยแก่ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม การปรับเปลี่ยนบทบาทครูปฐมวัยและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและมีคุณสมบัติการเป็นครุนักวิจัย การจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กสอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาปฐมวัยของประเทศ การจัดการเรียนรู้แนวทางใหม่อยู่บนฐานแนวคิดและทฤษฎีเน้นให้เด็กที่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ พัฒนากระบวนการคิดและทักษะการคิด การใช้ภาษา การแสดงออกทางสร้างสรรค์ การปรับตัวได้ดี มีความเชื่อมั่นและมีความรู้สึกที่ดีต่อตัวเองสูง พัฒนาทักษะทางสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยทฤษฎีพหุปัญญา พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา หรือเป็นการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ด้วยวิธีการพัฒนาการศึกษาปฐมวัย

อย่างก้าวกระโดดคือการเทียบเคียงสมรรถนะ เป็นรูปแบบหนึ่งที่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาของเด็กปฐมวัยดังกล่าว การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโดยเฉพาะในช่วงอายุ 3-5 ปี อันเป็นการศึกษาก่อนที่จะเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาต่อไป จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องจัดให้ดีและมีคุณภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กเข้ารับการศึกษให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ.2552-2559 อันเป็นแผนกลยุทธ์ที่เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของไทยที่มีความสอดคล้องกับกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ซึ่งมีวิสัยทัศน์คือ “คนไทยได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ” มีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย ขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการการศึกษา ปัจจุบันหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปีเพื่อเตรียมความพร้อมเข้ารับการศึกษ ในแต่ละจังหวัดได้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เอกชนจัดภายใต้การดูแลควบคุมของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเองและรับโอนจากหน่วยราชการต่างๆ จากการศึกษา ค้นคว้า ยังไม่พบงานวิจัยที่เป็นรูปแบบ แนวทาง หรือวิธีการจัดที่ดีและมีคุณภาพที่หน่วยงานต่างๆยึดเป็นแบบอย่างได้ และพบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทาง ด้านสังคม เศรษฐกิจ สภาพภูมิประเทศเป็นทั้งเมืองและชนบท มีการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกรูปแบบ สามารถเป็นตัวแทนจังหวัดต่างๆได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี เป็นนวัตกรรมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กให้มีคุณภาพสามารถเข้ารับการศึกษาระดับสูงต่อไป

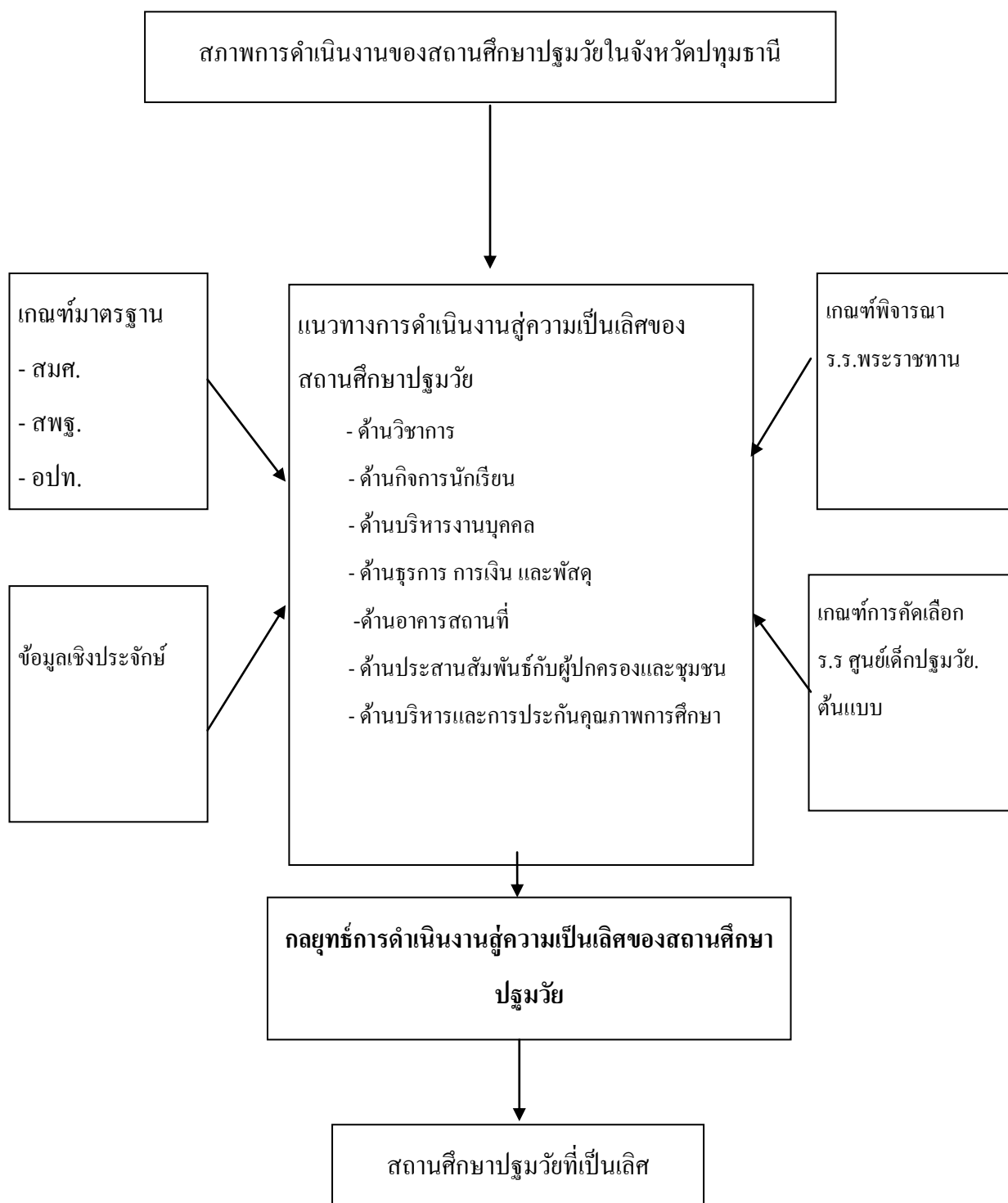
1.2 คำถามการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร
2. การดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานีที่มีความเป็นเลิศมีลักษณะอย่างไร
3. กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี มีลักษณะอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตดังนี้

1. ประชากรในการศึกษาได้แก่โรงเรียนหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท) หรือภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ในจังหวัดปทุมธานี โดยใช้โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดำเนินการในปีการศึกษา 2554 – 2555 เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of analysis)
2. เนื้อหาที่ศึกษาได้แก่ สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัย แนวทางการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศ ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านบริหารงานบุคคล ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ ด้านอาคารสถานที่ ด้านประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ด้านบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา และการพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศ
3. เวลาในการทำการวิจัย ปีการศึกษา 2554- 2555

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย นอกจากจะใช้ประโยชน์เกี่ยวกับการจัดการของหน่วยงานที่จัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานีแล้วยังจะเป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เป็นแนวทางในการวางแผนจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของชาติ
2. เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของจังหวัดอื่นๆ
3. เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัย

1.7 นิยามศัพท์

กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานขององค์กรอย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหาสิ่งที่เป็นจุดอ่อนและสนับสนุนสิ่งที่เป็นจุดเด่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

สถานศึกษาปฐมวัย หมายถึง โรงเรียนหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ สังกัดองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล)หรือ ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่อยู่ดูแลและให้การศึกษาเด็ก อายุระหว่าง 3-5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่างๆที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด กรรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรรมการพัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (3 ปี) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ

โรงเรียนพระราชทาน หมายถึง โรงเรียนปฐมวัย/ศูนย์พัฒนาเด็ก หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ทั้งของภาครัฐและเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 หรือหลักสูตรอื่นที่สอดคล้องกับหลักสูตรนี้ (เป็นหลักสูตรเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1) ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน

โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ตามหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2547 มีหน้าที่จัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ มุ่งส่งเสริมพัฒนาเด็กทุกประเภท เน้นพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์ประสานงาน ให้บริการทางวิชาการ เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาการศึกษาปฐมวัยให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

การดำเนินงานสถานศึกษาปฐมวัย หมายถึง กระบวนการบริหารโรงเรียนเกี่ยวกับงาน 7 ด้าน ได้แก่ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านบริหารงานบุคคล ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ ด้านอาคารสถานที่ ด้านประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และด้านบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา

1) ด้านวิชาการ หมายถึงงานเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อ การนิเทศ ติดตาม การวัดและประเมินผลการศึกษา การวิจัยและพัฒนา การรายงานผลการศึกษา เป็นต้น

2) ด้านกิจการนักเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการพัฒนานักเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียนนอกเหนือจากการสอนในหลักสูตรตามปกติ เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

3) ด้านบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับ การสรรหา บรรจุแต่งตั้ง การพัฒนา การโยกย้าย การประเมินผลงาน และการดำเนินการทางวินัย

4) ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ หมายถึง งานเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป การประชาสัมพันธ์ การรักษาความปลอดภัย การประมาณการและจัดทำงบประมาณ การรับ จ่าย ทำบัญชี การจัดหาควบคุมพัสดุครุภัณฑ์งานเกี่ยวกับการเงิน พักส ครุภัณฑ์

5) ด้านอาคารสถานที่ หมายถึง งานเกี่ยวกับอาคารเรียน อาคารประกอบ สถานที่บริเวณที่นักเรียนใช้บริการ ให้มีความสะอาด สวยงาม ร่มรื่นและปลอดภัย

6) ด้านประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียน และโรงเรียนออกไปร่วมกิจกรรมและงานพิธีต่างๆของชุมชน

7) ด้านบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง งานเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐาน การดำเนินตามมาตรฐาน การจัดทำระบบสารสนเทศ การจัดทำแผน การติดตามการดำเนินงาน การควบคุม การประเมินแผนงาน/โครงการ การวัดและประเมินผลเพื่อนำผลไปพัฒนา งานตามกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา

ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัย หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียน/ศูนย์ที่ดำเนินการตามกระบวนการบริหารทั้ง 7ด้านประสบผลสำเร็จ มีคุณภาพอยู่ในระดับสูงสุด เป็นที่พอใจของผู้รับบริการ

โรงเรียนปฐมวัยที่เข้าเกณฑ์เป็นเลิศ หมายถึง โรงเรียนปฐมวัยที่ได้รับรางวัลพระราชทานในช่วงปีการศึกษา 2547 เป็นต้นมา หรือโรงเรียนปฐมวัยต้นแบบที่มีคะแนนเฉลี่ยรวมเต็มทั้ง 5 องค์ประกอบ หรือโรงเรียน/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในรอบที่สองอยู่ในระดับดี/ดีมาก ทุกมาตรฐาน หรือโรงเรียน/ศูนย์ฯสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในระดับดี/ดีมากตามเกณฑ์ที่ต้นสังกัดกำหนด

ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนระดับปฐมวัยโดยคำนึงถึงการจัดแบ่งตามเกณฑ์ในแต่ละสังกัด ดังนี้ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แบ่ง 3 ขนาด คือขนาดเล็ก นักเรียนไม่เกิน 120 คน ขนาดกลาง นักเรียน

121 -600 คน และขนาดใหญ่กว่านักเรียน 601 คนขึ้นไป โรงเรียนปฐมวัยของเอกชนภายใต้การกำกับของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ได้แบ่งเป็น 3 ขนาด คือขนาดเล็ก นักเรียนไม่เกิน 100 คน ขนาดกลาง นักเรียน 101 -600 คน และขนาดใหญ่กว่านักเรียน 601 คนขึ้นไป ส่วนโรงเรียน/ศูนย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้แบ่งขนาดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดโรงเรียนเป็น 3 ขนาด โดยกำหนดจำนวนนักเรียนเพื่อให้มีจำนวนโรงเรียนแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกันมากนัก จำแนกได้ดังนี้

สถานศึกษาขนาดเล็ก	หมายถึง	สถานศึกษาที่มีนักเรียน	1-50 คน
สถานศึกษาขนาดกลาง	หมายถึง	สถานศึกษาที่มีนักเรียน	51-100 คน
สถานศึกษาขนาดใหญ่	หมายถึง	สถานศึกษาที่มีนักเรียน	101 ขึ้นไป

ที่ตั้งของสถานศึกษา หมายถึง จุดที่สถานศึกษาเปิดดำเนินการ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ในเมือง หมายถึงในเขตเทศบาล และ นอกเมือง หมายถึงนอกเขตเทศบาล .